Matjord i et beredskapsperspektiv

Nils Vagstad

Beredskap

- Innrette seg slik i dag at en makter å håndtere framtidige utfordringer, krav og behov;
  - Det kjente og forutsigbare
  - Det ukjente og uforutsigbare

Beredskap

Sikkerhetsnivå

- *RISIKO*

  Sannsynlighet X Konsekvens

Normal risikohåndtering:
***Risikoreduksjon* - ved økt sannsynlighet eller farligere konsekvenser.**

Den globale trenden:
Veldig mange flere skal ha mat, og mange mye mer mat

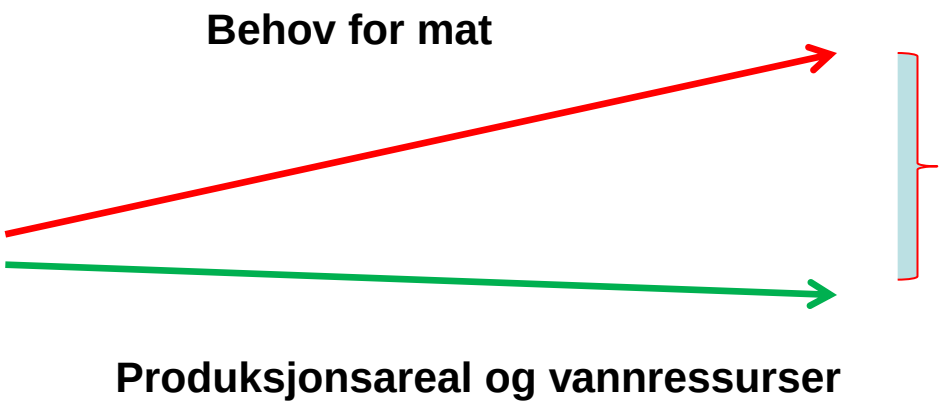

Sosiale og politiske sammenbrudd

Krig eller fred

Økt areal
Økt produktivitet
Bedre utnyttelse

Mye mer mat må hentes ut av samme ressursbase

Raskt tiltagende konfliktpotensial:
Mat – vatn – areal - naturressurser

Tror kanskje mange ikke er klar over –

eller kanskje lar være å ta inn over seg –

det som skjer globalt

Hilde Haugsgjerd
sjefredaktør

Aftenposten

Grunnlagt 1860 av Chr. Schibsted

Politisk redaktør: Harald Stanghell
Nyhetsredaktør: Ole Erik Almlid
Redaktør: Kjersti Løken Sta

LEDER
TIRSDAG 18. JANUAR 2011

Matvarer blir politisk dynamitt

MATVAREPRISENE I VERDEN nærmer seg nivået i 2008, da vi så opptøyer i mange land.

Både FAO (FNs organisasjon for matvarer og landbruk) og Verdensbanken har de siste månedene slått alarm. FAOs siste tall for matvareprisene viser at i desember steg de gjennomsnittlige prisene for sjette måned på rad. Prisene er nå de høyeste på 30 måneder.

De sosiale konsekvensene er åpenbare i fattige land. I byene går mange ganger mesteparten av inntekten til mat. Da blir virkningen av store prisøkninger hjerteskjærende.

Det er rimelig å vente at stigende matvarepriser kan bli en katalysator for opprør, særlig i land hvor arbeidsledighet og politisk ufrihet går hånd i hånd. Omveltningene i Tunis viser noe av sprengkraften.

I Kina og andre deler av Asia er den økonomiske situasjonen bedre. Men også her grir det

Omveltningene i Tunis – her er et supermarked stukket i brann – viser sprengkraften når matvareprisene øker voldsomt i land som fra før sliter med høy arbeidsledighet og store ulikheter. FOTO: FETHI BELAID, AFP

grønne revolusjonen og andre teknologiske fremskritt.

Tre stikkord:

- > Midt Østen og Nord Afrika
- > Afrika sør for Sahara
- > Kina og India

Hilde Haugsgjerd
sjefredaktør

Aftenposten

Grunnlagt 1860 av Chr. Schibsted

Politisk redaktør: Harald Stanghell
Nyhetsredaktør: Ole Erik Almlid
Redaktør: Kjersti Løken Sta

LEDER
TIRSDAG 18. JANUAR 2011

Matvarer blir politisk dynamitt

MATVAREPRISENE I VERDEN nærmer seg nivået i 2008, da vi så opptøyer i mange land.

Både FAO (FNs organisasjon for matvarer og landbruk) og Verdensbanken har de siste månedene slått alarm. FAOs siste tall for matvarepriser viser at i desember steg de gjennomsnittlige prisene for sjette måned på rad. Prisene er nå de høyeste på 30 måneder.

De sosiale konsekvensene er åpenbare i fattige land. I byene går mange ganger mesteparten av inntekten til mat. Da blir virkningen av store prisøkninger hjerteskjærende.

Det er rimelig å vente at stigende matvarepriser kan bli en katalysator for opprør, særlig i land hvor arbeidsledighet og politisk ufrihet går hånd i hånd. Omveltningene i Tunis viser noe av sprengkraften.

I Kina og andre deler av Asia er den økonomiske situasjonen bedre. Men også her grir det

Omveltningene i Tunis – her er et supermarked stukket i brann – viser sprengkraften når matvareprisene øker voldsomt i land som fra før sliter med høy arbeidsledighet og store ulikheter. FOTO: FETHI BELAID, AFP

grønne revolusjonen og andre teknologiske fremskritt.

De tunge globale “driverne”

Kina og India >> 3 mrd
Afrika + 1 mrd

Kina og India; Sjølforsynte eller importører ?
Kina i Afrika: *Et godt “barometer”*

Kinas utfordring

- 20 % av verdens befolkning
- < 10 % av verdens jord-bruksareal
- < 10 % av verdens vann-ressurser

“Landgrabbing” i Afrika

- ~100 mill hektar jordbruksmark på utenlandske hender
- Kina som hovedaktør

Dette skaper en uforutsigbarhet av helt ukjente dimensjoner i det globale matmarkedet

Nok og trygg mat – flere ganger for dag – dag ut og dag inn – år ut og år inn

Ingen annen utfordring kan sidestilles med matsikkerheten – globalt og nasjonalt

Matsikkerhet og bærekraftig utvikling;
- et felles globalt ansvar:
Ingen kan unngå konsekvensene og ingen bør fri seg fra ansvaret

Det sies:

Jordvernet må ikke stå i vegen for "utviklingen"

Hvilken utvikling ?

> Har en da forstått hva jordvern dreier seg om ?

> Og har en forstått hva matproduksjon krever ?

Mat – *ikke som en hvilken som helst annen vare*

- Priselastisitet ulikt alt annet
- Tradisjonell økonomisk beregningsmetodikk og modellering – utilstrekkelig og dels uegnet
- *Når nødvendig – da vil vi skaffe oss mat på bekostning av alle andre hensyn*

Mat – *ikke som en hvilken som helst annen vare*

Spesielt i Norge, kanskje ?

"Smørkrisen" – en interessant indikator ?

– > *Hva hvis det ble en reell krise ?*

Maten lager seg ikke sjøl

Jordressursene og jordvernet fundamentalt for den framtidige matsikkerheten

Matjord
en ikke-fornybar ressurs

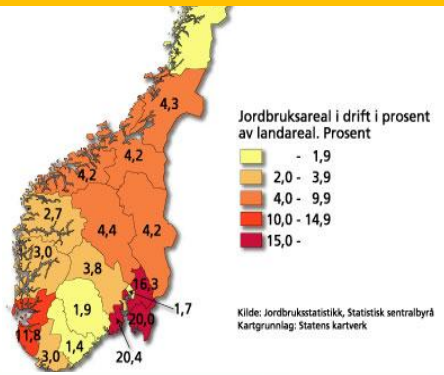

Norge er ikke som andre land

Jordbruk

Skog/utmark

Urbant

En typisk arealsituasjon i Europa

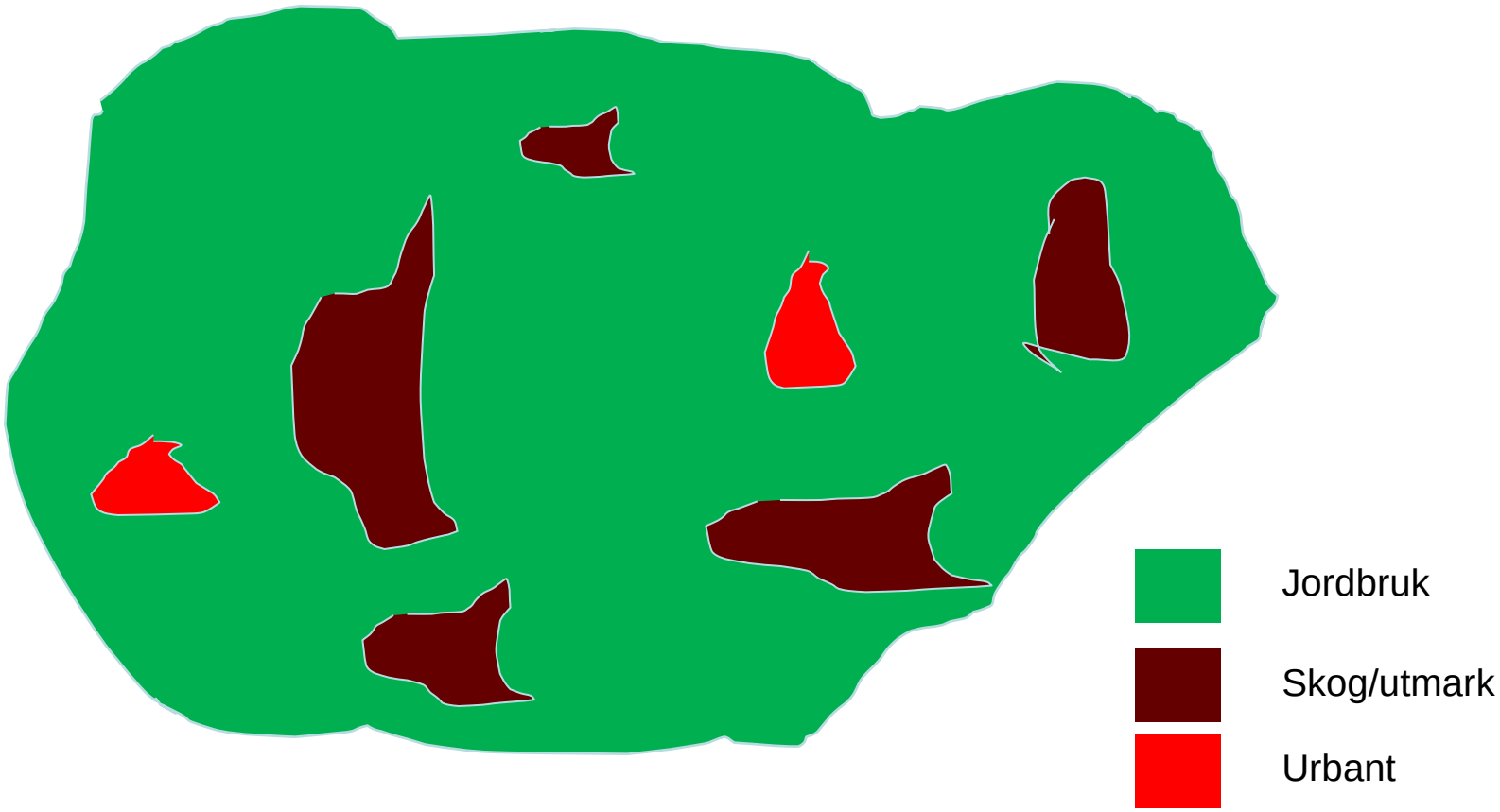

Motsatt bilde i Norge

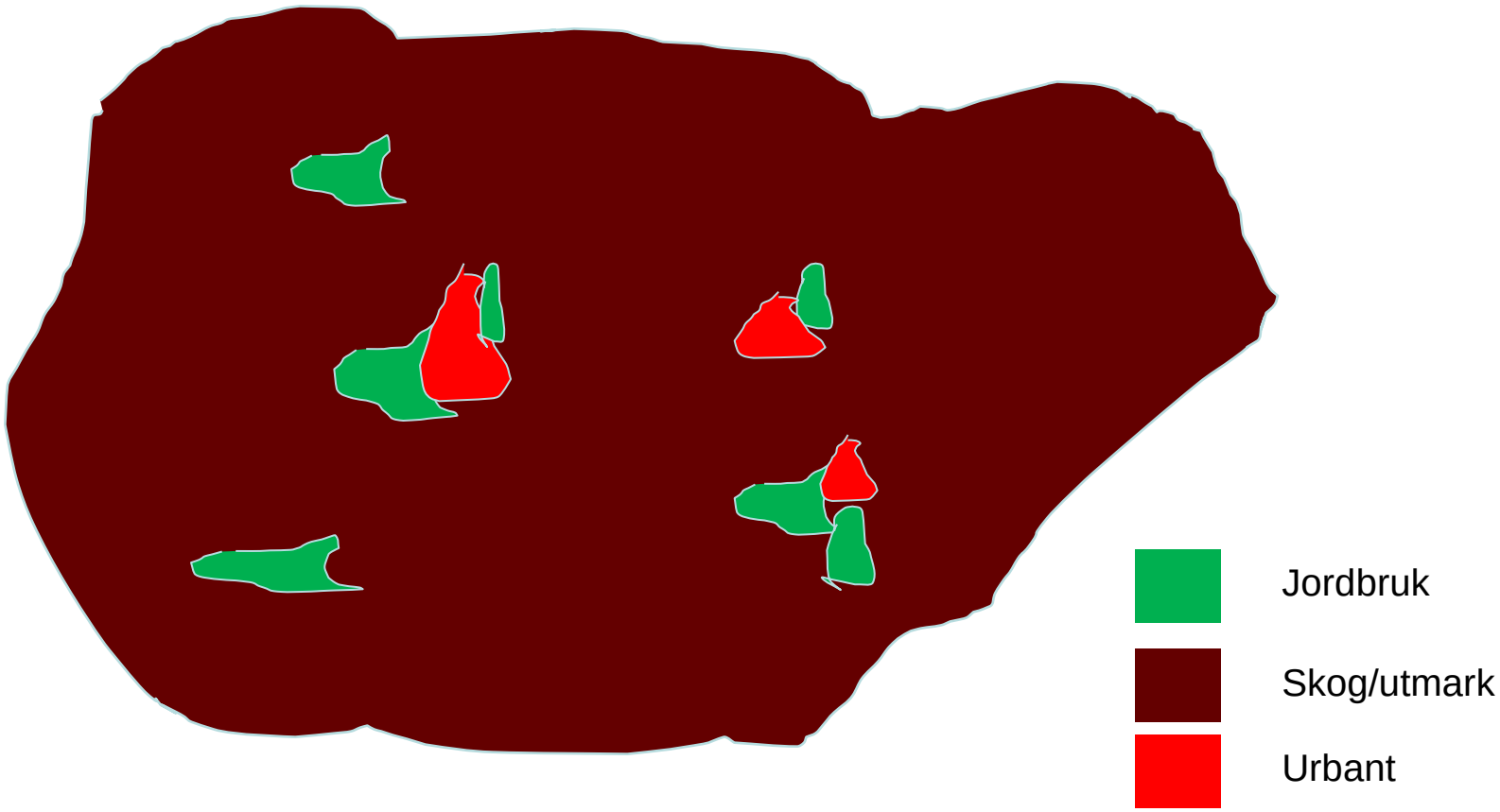

Norsk kornproduksjon
Ressursgrunnlag - sårbarhet

Knapt noen land eller befolkning har lavere beredskap i form av areal

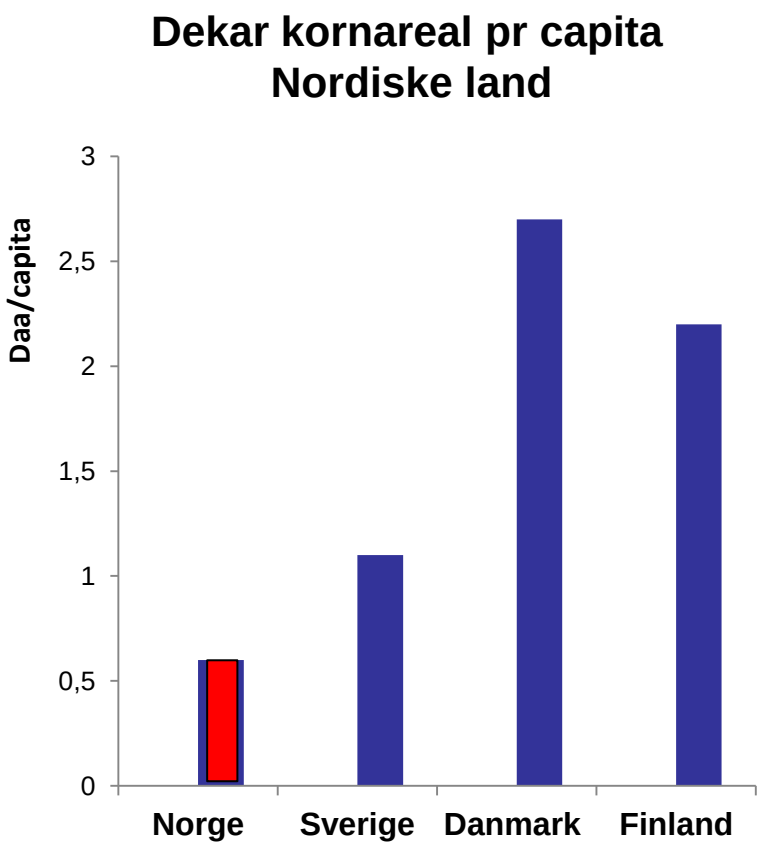

Hvor fins dyrkbar jord i Norge?

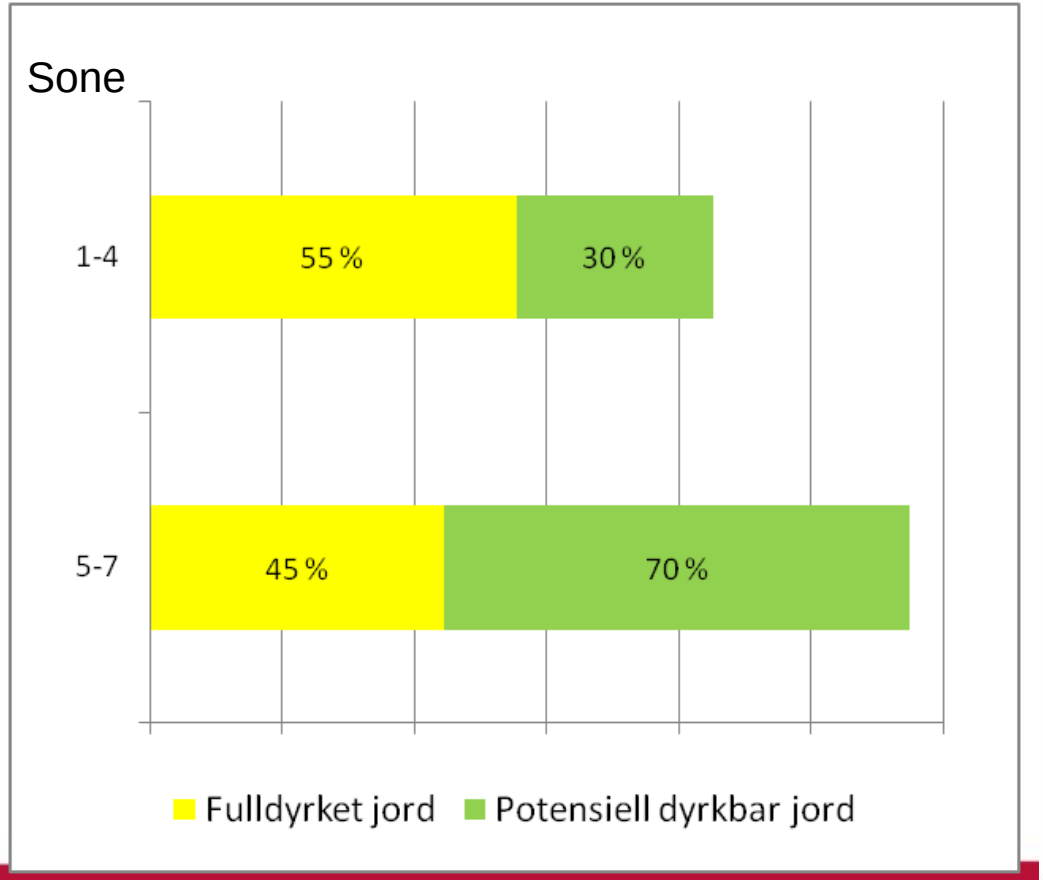

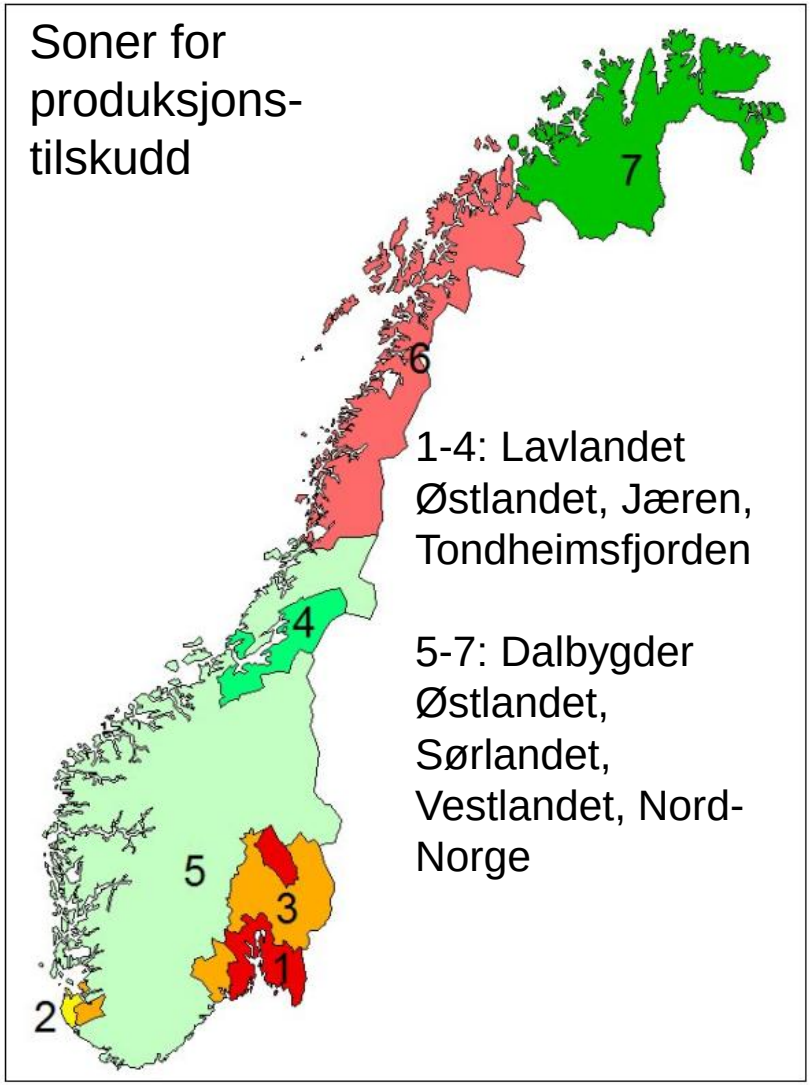

Jordvernhensynet i areal- og tettstedsplanlegging helt avgjørende

- Hvor langt bør den kommunale sjølråderetten gå ?
- Og er kommunegrenser en naturlig avgrensning ?

Det sies:

Vedtak skal fattes der man kjenner problemstillingene best

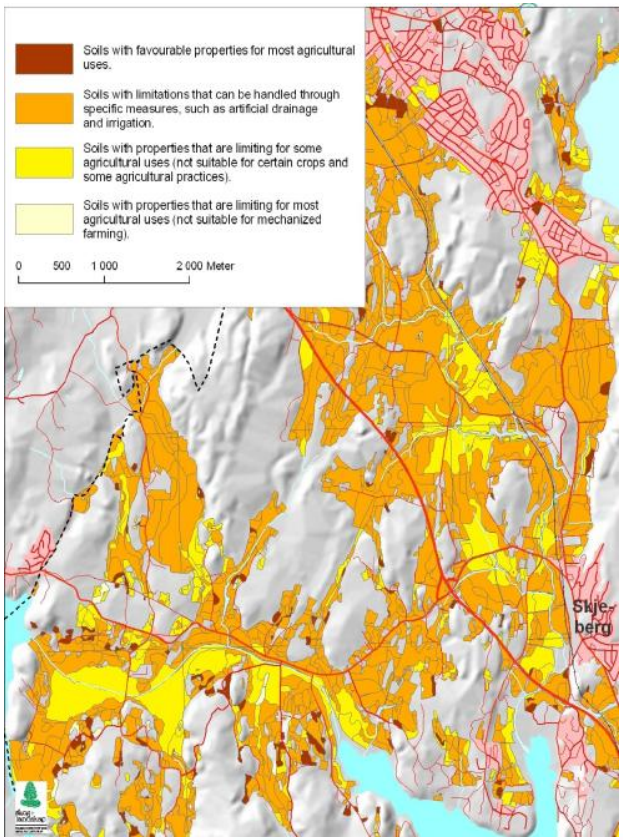

Men kjenner kommunene problemstillingen?

- Kommunene kjenner:
  - Sitt eget utbyggingsbehov
  - Konsekvensene for kulturlandskapet
- Kommunene merker ikke konsekvensene for:
  - Matvaresikkerhet – mat flyter fritt over kommunegrensene
  - Tapte naturområder og miljøkonsekvenser som følge av dyrking andre steder
- Dyrkbar jord er billig byggegrunn for en utbygger:
  - Verdien beregnes som tapt framtidig inntekt til grunneierne, som kapitalverdi av dekningsbidrag eller jordleie
  - ***Ingen betaler for redusert matvaresikkerhet og andre miljøkostnader***

Arealdisponering
Fragmentering – første steget

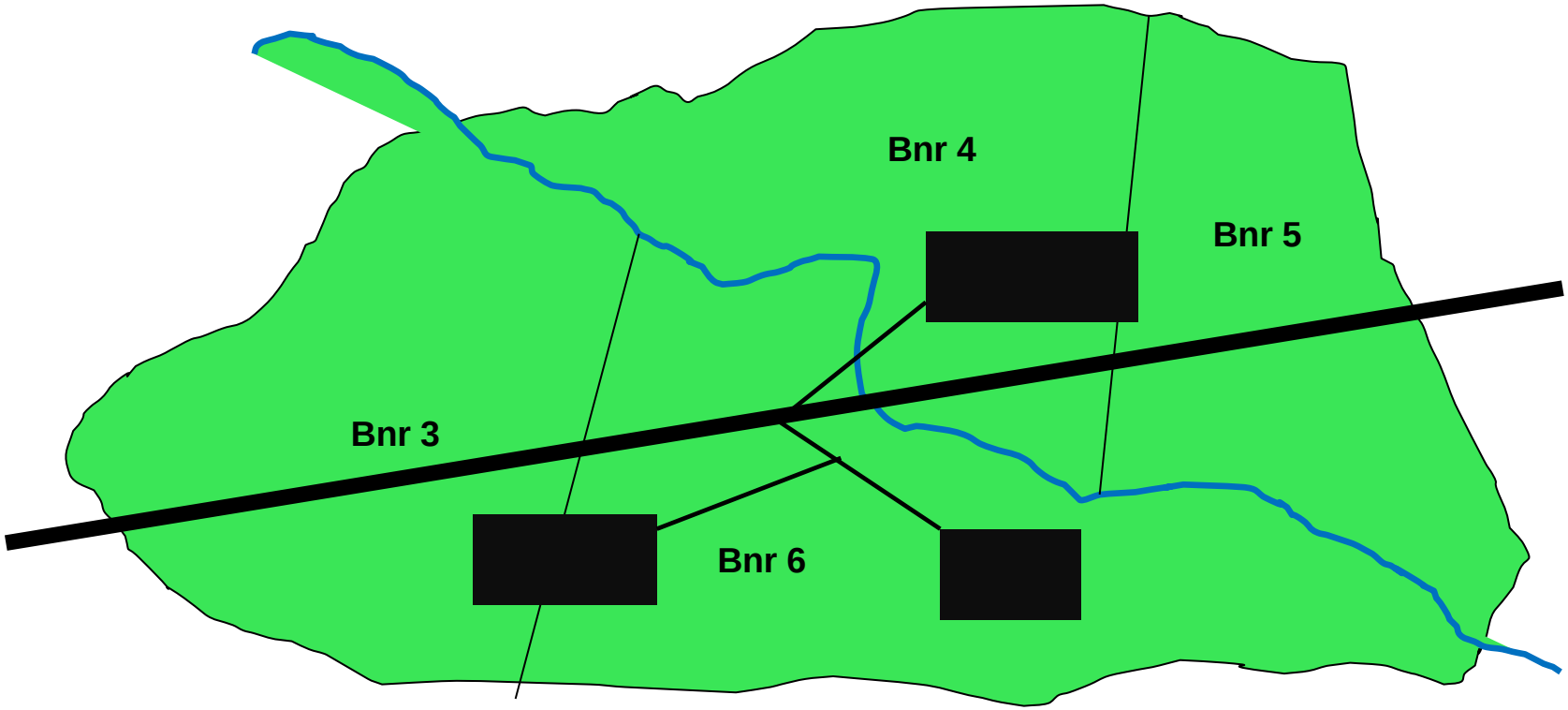

Arealdisponering
Fragmentering – første steget

Fragmentering
Begynnelsen på slutten ?

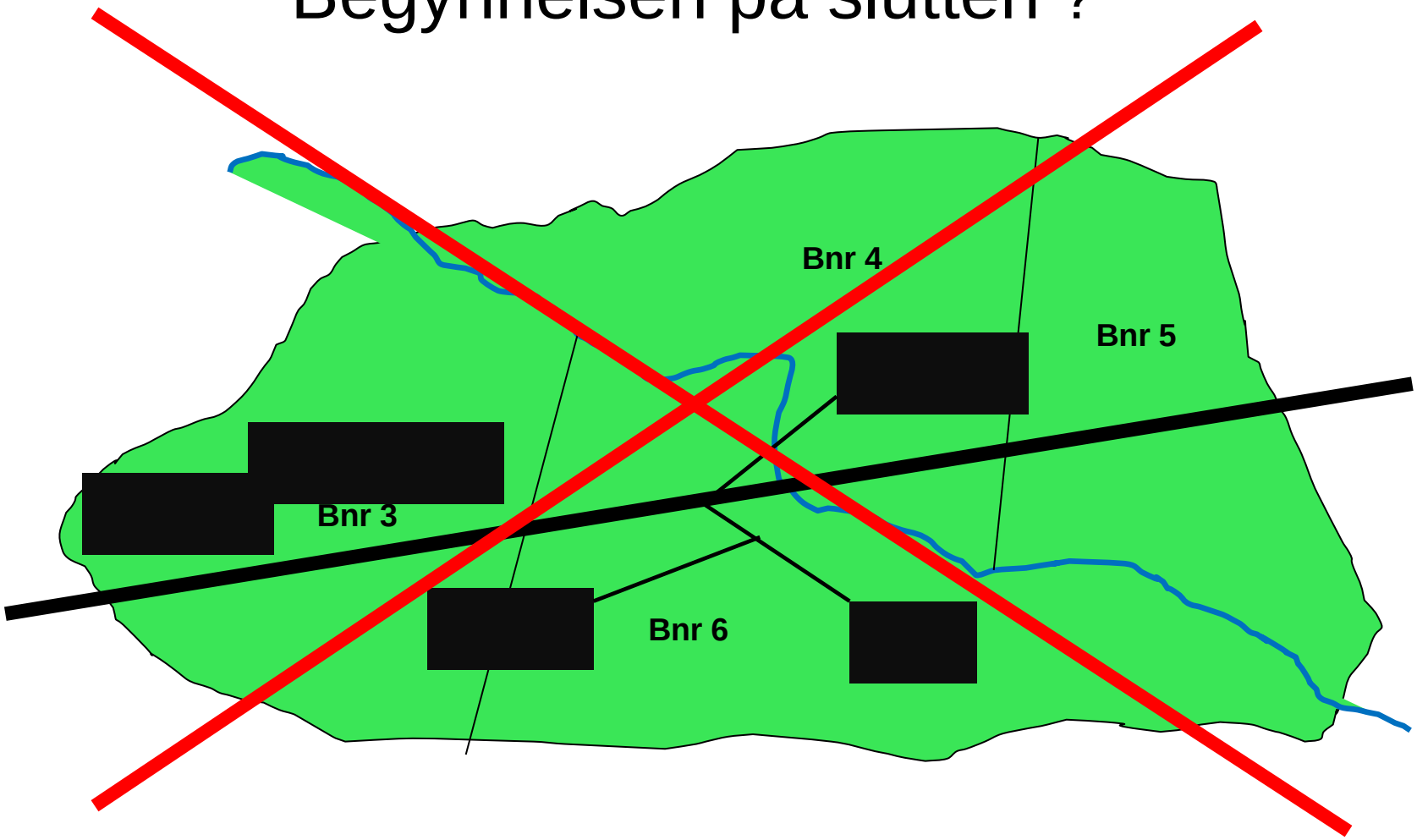

Matsikkerheten, jordvernet
og den langsiktige beredskapen:

Avhengig av samfunnets holdninger

John Kerry *(Obama´s nye utenriksminister):*

Matsikkerhet som ett av tre hovedområder

Mike Johanns *(G.W. Bush´s landbruksminister):*

“Food security is national security”

Hvor står Norge ?

Jordvern – naturvern

I våre nærområder

- Oslomarka:

  1 700 000 dekar

- Jordbruksareal Akershus

  800 000 dekar

Er det rimelig at skogs-marka har et sterkere vern enn matjorda ?

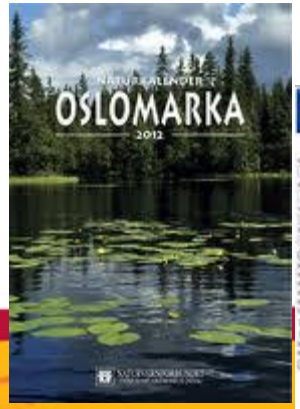

Jordvern – *mye mer en matsikkerhet*

Et viktig

- Miljøtiltak
- Klimatiltak

Fundamentalt også for

- Naturvern
- Kulturlandskap
- Biologisk mangfold
- Kulturminner

Hvorfor framstilles JORDVERN og MATSIKKERHET som en bondesak ?

Mat – bare for bønder ?

- *""Militær sikkerhet er vel ikke en sak primært for norske offiserer ?""*

Men – *sikkerhet gir seg ikke sjøl - - og det koster*

Årene framover preget av: **U**stabilitet og **U**forutsigbarhet

Dobbelt opp: fra NATUR og MARKED

Kun ett svar: ØKT BEREDSKAP

Beredskapen ligger i jordvernet, - og i produksjonskapasitet og kompetanse

Kanskje har stabilitet, forutsigbarhet og frihet fra "kriser" en verdi som ikke er tilstrekkelig verdsatt ?

Beredskapsstrategi basert på “fred og fordragelighet er dristig

Det er i akuttsituasjoner og kriser matsikkerheten betyr noe

At samfunnet forstår hva matproduksjon er og hva det krever

At jordvern er samfunnssikkerhet – mer enn næringspolitikk

Foto: Unni Abrahamsen